PHƯƠNG PHÁP CASIO - VINACAL

BÀI 32. CỰC TRỊ CỦA SỐ PHÚC

I) KIẾN THỨC NỀN TẢNG

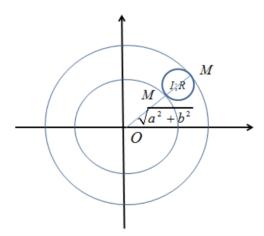
- 1. Bất đẳng thức thường gặp
 - **Bất đẳng thức Bunhiacopxki** :Cho các số thực a,b,x,y ta luôn có

$$(ax+by)^2 \le (a^2+b^2)(x^2+y^2)$$
. Dấu = xảy ra $\frac{a}{x}$ $\frac{b}{y}$

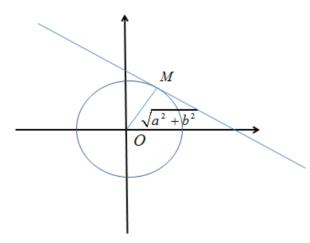
■ **Bất đẳng thức Vecto**: Cho 2 vecto $\vec{u}(x;y)$ và $\vec{v}(x';y')$ ta luôn có $|\vec{u}| + |\vec{v}| \ge |u + \vec{v}|$ $\Leftrightarrow \sqrt{x^2 + y^2} + \sqrt{x'^2 + y'^2} \ge \sqrt{(x + x')^2 + (y + y')^2}$

Dấu = xảy ra
$$\Leftrightarrow \frac{x}{x'} = \frac{y}{y'} < 0$$

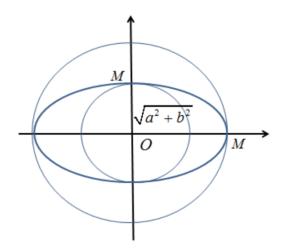
- 2. Phương pháp mẹo sử dụng sử tiếp xúc
 - **Dạng 1**: Cho số phức z có tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là đường tròn (C) bán kính R. Với mỗi điểm M thuộc đường tròn (C) thì cũng thuộc đường tròn (C') tâm gốc tọa độ bán kính $OM = \sqrt{a^2 + b^2}$.
 - +)Để |z| lớn nhất thì OM lớn nhất đạt được khi đường tròn (C') tiếp xúc trong với đường tròn (C) và OM = OI + R
 - +)Để |z| nhỏ nhất thì OM nhỏ nhất đạt được khi đường tròn (C') tiếp xúc ngoài với đường tròn (C) và OM = OI R

Dạng 2 : Cho số phức z có tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là đường thẳng (d)
. Với mỗi điểm M thuộc (d) thì cũng thuộc đường tròn (C')
+)Để |z| nhỏ nhất thì OM nhỏ nhất khi đó OM vuông góc với (d) và
OM = d(O;(d))

- **Dạng 3**: Cho số phức z có tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là Elip có đỉnh thuộc trục lớn A(a;0) và đỉnh thuộc trục nhỏ B(0;b). Với mỗi điểm M thuộc (d) thì cũng thuộc đường tròn (E)
 - +) Để |z| lớn nhất thì OM lớn nhất khi đó M trùng với đỉnh thuộc trục lớn và $\max |z| = OM = OA$
 - +)Để |z| nhỏ nhất thì OM nhỏ nhất khi đó M trùng với đỉnh thuộc trục nhỏ và $\max |z| = OM = OB$

■ **Dạng 4**: Cho số phức z có tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là Hyperbol (H): $\frac{x^2}{a^2}$ $\frac{y^2}{b^2}$ = 1 có hai đỉnh thuộc trục thực A'(a;0), A(a;0) thì số phức z có môđun nhỏ nhất nếu điểm biểu diễn số phức z này trùng với các đỉnh trên. (môđun lớn nhất không tồn tại)

II) VÍ DỤ MINH HỌA

VD1-[Thi thử THPT Vĩnh Chân – Phú Thọ lần 1 năm 2017]

Trong các số phức z thỏa mãn điều kiện $\begin{vmatrix} z & 2 & 4i \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} z & 2i \end{vmatrix}$. Tìm số phức z có môđun nhỏ nhất.

A.
$$z = 1 + i$$
 B. $z = 2 + 2i$ **C.** $z = 2 + 2i$ **D.** $z = 3 + 2i$ GIÅI

Cách Casic

Trong các số phức ở đáp án, ta sẽ tiến hành xắp xếp các số phức theo thứ tự môđun tăng dần:

$$|1+i| < |2+2i| = |2+2i| < |3+2i|$$

Tiếp theo sẽ tiến hành thử nghiệm từng số phức theo thứ tự môđun tăng dần, số phức nào thỏa mãn hệ thức điều kiện |z + 2i| = |z + 2i| đầu tiên thì là đúng

Với
$$z = 1+i$$
 Xét hiệu : $\begin{vmatrix} 1+i \end{vmatrix}$ 2 $4i$ $\begin{vmatrix} 1+i \end{vmatrix}$ 2 i

SHIFT hyp (
$$\blacksquare$$
 1 \blacksquare ENG) \blacksquare 2 \blacksquare 4 ENG \blacksquare SHIFT hyp \blacksquare 1 \blacksquare ENG

_ 2 ENG =

$$|(-1 \overset{\text{CMPLX}}{+} 1) - 2 \overset{\text{B}}{-} 4i \overset{\text{Math}}{|-|} \triangleright$$

$$2\sqrt{2}$$

Ra một giá trị khác 0 vậy z = 1+i không thỏa mãn hệ thức. \Rightarrow Đáp án $\bf A$ sai

France Tương tự như vậy với z = 2 + 2i

0

Vậy số phức z = 2 + 2i thỏa mãn hệ thức \Rightarrow Đáp số C là đáp số chính xác

& Cách mẹo

Gọi số phức z có dạng z = a + bi . z thỏa mãn $\begin{vmatrix} z & 2 & 4i \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} z & 2i \end{vmatrix}$

$$\Leftrightarrow |a \quad 2 + (b \quad 4)i| = |a + (b \quad 2)i|$$

$$\Leftrightarrow$$
 $(a \quad 2)^2 + (b \quad 4)^2 = a^2 + (b \quad 2)^2$

$$\Leftrightarrow a^2 + 4a + 4 + b^2 + 8b + 16 = a^2 + b^2 + 4b + 4$$

$$\Leftrightarrow$$
 4*a* + 4*b* = 16

$$\Leftrightarrow a+b \quad 4=0$$

Trong các đáp án chỉ có đáp án C thỏa mãn a+b $4=0 \Rightarrow$ Đáp án chính xác là C

Cách tự luận

Gọi số phức z có dạng z = a + bi . z thỏa mãn $\begin{vmatrix} z & 2 & 4i \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} z & 2i \end{vmatrix}$

$$\Leftrightarrow |a \quad 2+(b \quad 4)i| = |a+(b \quad 2)i|$$

$$\Leftrightarrow (a \ 2)^2 + (b \ 4)^2 = a^2 + (b \ 2)^2$$

$$\Leftrightarrow a^2 + 4a + 4 + b^2 + 8b + 16 = a^2 + b^2 + 4b + 4$$

$$\Leftrightarrow$$
 4a + 4b = 16

$$\Leftrightarrow a+b=4$$

Theo bất đẳng thức Bunhiacopxki:

$$16 = (a+b)^{2} \le (1^{2}+1^{2})(a^{2}+b^{2}) \Longrightarrow |z|^{2} = a^{2}+b^{2} \ge 8$$

$$\Rightarrow |z| \ge 2\sqrt{2}$$

Dấu = xảy ra
$$\Leftrightarrow \begin{cases} \frac{a}{1} = \frac{b}{1} \\ a+b=4 \end{cases} \Leftrightarrow a=b=2 \Rightarrow z=2+2i$$

VD2-[Thi thử chuyên Khoa học tự nhiên lần 2 năm 2017]

Với các số phức z thỏa mãn $|(1+i)z+1 - 7i| = \sqrt{2}$. Tìm giá trị lớn nhất của |z|

A. max |z| = 4 **B**. max |z| = 3 **C**. max |z| = 7 **D**. max |z| = 6

GIÅI

& Cách mẹo

Foi số phức z có dạng z = a + bi . z thỏa mãn $|(1+i)z+1 - 7i| = \sqrt{2}$

$$\Leftrightarrow |(a+bi)(1+i)+1 \quad 7i| = \sqrt{2}$$

$$\Leftrightarrow |a \quad b+1+(a+b \quad 7)i| = \sqrt{2}$$

$$\Leftrightarrow (a \quad b+1)^2 + (a+b \quad 7)^2 = 2$$

$$\Leftrightarrow 2a^2 + 2b^2 + 50 \quad 12a \quad 16b = 2$$

$$\Leftrightarrow a^2 + b^2 \quad 6a \quad 8b + 25 = 1$$

$$\Leftrightarrow (a \quad 3)^2 + (b \quad 4)^2 = 1$$

Vậy quỹ tích điểm biểu diễn số phức z là đường tròn tâm I(3;4) bán kính R=1. Ta gọi đây là đường tròn (C)

- Với mỗi điểm M biểu diễn số phức z=a+bi thì M cũng thuộc đường tròn tâm O(0;0) bán kính $\sqrt{a^2+b^2}$. Ta gọi đây là đường tròn (C'), Môđun của z cũng là bán kính đường tròn (C')
- \blacktriangleright Để bán kính (C') lớn nhất thì O, I, M thẳng hàng (như hình) và (C') tiếp xúc trong với (C)

Khi đó
$$OM = OI + R = 5 + 1 = 6$$

⇒ Đáp số chính xác là **D**

Cách tự luận

Fogi số phức z có dạng z = a + bi . z thỏa mãn $|(1+i)z+1 - 7i| = \sqrt{2}$

$$\Leftrightarrow |(a+bi)(1+i)+1 \quad 7i| = \sqrt{2}$$

$$\Leftrightarrow |a \quad b+1+(a+b \quad 7)i| = \sqrt{2}$$

$$\Leftrightarrow (a \quad b+1)^2 + (a+b \quad 7)^2 = 2$$

$$\Leftrightarrow 2a^2 + 2b^2 + 50 \quad 12a \quad 16b = 2$$

$$\Leftrightarrow a^2 + b^2 \quad 6a \quad 8b + 25 = 1$$

$$\Leftrightarrow (a \quad 3)^2 + (b \quad 4)^2 = 1$$

ightharpoonup Ta có $|z|^2 = a^2 + b^2 = 6a + 8b$ 24 = 6(a 3) + 8(b 4) + 26

Theo bất đẳng thức Bunhiacopxki ta có : $6(a \ 3) + 8(b \ 4) \le |6(a \ 3) + 8(b \ 4)|$

$$\leq \sqrt{(6^2 + 8^2)[(a - 3)^2 + (b - 4)^2]} = 10$$

$$|z|^2 \le 36 \Leftrightarrow |z| \le 6$$

 \Rightarrow đáp án \mathbf{D} là chính xác

❖ Bình luận

- Việc sử dụng bất đẳng thức để đánh giá |z| là rất khó khăn, đòi hỏi học sinh phải nắm rất vững bất đẳng thức Bunhiacopxki và các biến dạng của nó
- Trong tình huống của bài toán này, khi so sánh 2 cách giải ta thấy dùng mẹo tiếp xúc tỏ ra đơn giản dễ hiểu và tiết kiệm thời gian hơn.

VD3-[Thi thử báo Toán học tuổi trẻ lần 5 năm 2017]

Cho số phức z thỏa mãn |z-4|+|z+4|=10, giá trị lớn nhất và giá trị nhỏ nhất của |z| lần lượt là :

A.10 và 4

B. 5 và 4

C. 4 và 3D. 5 và 3

GIĂI

& Cách mẹo

Gọi số phức z có dạng z = a + bi . z thỏa mãn |z| 4|+|z+4|=10

$$\Leftrightarrow$$
 $|a + bi| + |a + 4 + bi| = 10$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(a + 4)^2 + b^2} + \sqrt{(a + 4)^2 + b^2} = 10$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(a+4)^2 + b^2} = 10 \sqrt{(a-4)^2 + b^2}$$

$$\Leftrightarrow a^2 + 8a + 16 + b^2 = 100 + a^2 \quad 8a + 16 + b^2 \quad 20\sqrt{(a + 4)^2 + b^2}$$

$$\Leftrightarrow 20\sqrt{(a-4)^2+b^2} = 100 \quad 16a$$

$$\Leftrightarrow 5\sqrt{(a-4)^2 + b^2} = 25 - 4a$$

$$\Leftrightarrow 25(a^2 + 8a + 16 + b^2) = 625 + 200a + 16a^2$$

$$\Leftrightarrow 9a^2 + 25b^2 = 225$$

$$\Leftrightarrow \frac{a^2}{25} + \frac{b^2}{9} = 1$$

Vậy quỹ tích điểm biểu diễn số phức z là đường Elip đỉnh thuộc đáy lớn là A(5;0), đỉnh thuộc đáy nhỏ là B(0;3)

- Với mỗi điểm M biểu diễn số phức z=a+bi thì M cũng thuộc đường tròn tâm O(0;0) bán kính $\sqrt{a^2+b^2}$. Ta gọi đây là đường tròn (C'), Môđun của z cũng là bán kính đường tròn (C')
- ightharpoonup Để bán kính (C') lớn nhất thì M trùng với đỉnh thuộc trục lớn và

$$M \equiv A(5;0) \Rightarrow OM = 5$$

$$\Rightarrow$$
 max $|z| = 5$

 \triangleright Để bán kính (C') lớn nhất thì M trùng với đỉnh thuộc trục nhỏ và

$$M \equiv B(0;3) \Rightarrow OM = 3$$

$$\Rightarrow$$
 min $|z| = 3$

 \Rightarrow Đáp số chính xác là ${\bf D}$

❖ Cách tự luận

ightharpoonup Gọi số phức z có dạng z=a+bi . z thỏa mãn |z-4|+|z+4|=10

$$\Leftrightarrow |a \quad 4+bi|+|a+4+bi|=10$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(a + 4)^2 + b^2} + \sqrt{(a + 4)^2 + b^2} = 10$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(a+4)^2 + b^2} + \sqrt{(a+4)^2 + (b)^2} = 10$$

Theo bất đẳng thức vecto ta có

$$\Leftrightarrow 10 = \sqrt{(a+4)^2 + b^2} + \sqrt{(a+4)^2 + (b)^2} \ge \sqrt{[(a+4) (a+4)]^2 + [b (b)]^2}$$

$$\Leftrightarrow 10 \ge \sqrt{4a^2 + 4b^2}$$

$$\Leftrightarrow 10 \ge 2|z| \Rightarrow |z| \le 5$$

Ta có
$$\Leftrightarrow \sqrt{(a+4)^2 + b^2} + \sqrt{(a+4)^2 + b^2} = 10$$

Theo bất đẳng thức Bunhiacopxki ta có:

$$100 = \left(\sqrt{(a + 4)^2 + b^2} + \sqrt{(a + 4)^2 + b^2}\right)^2 \le (1^2 + 1^2) \left[(a + 4)^2 + b^2 + (a + 4)^2 + b^2\right]$$

$$\Leftrightarrow 100 \le 2\left(2a^2 + 2b^2 + 32\right)$$

$$\Leftrightarrow 2a^2 + 2b^2 + 32 \ge 50$$

$$\Leftrightarrow a^2 + b^2 \ge 9$$

$$V \hat{a} y |z|^2 \ge 9 \Leftrightarrow |z| \le 3$$

$$\Rightarrow$$
 3 \leq $|z| \leq$ 5 \Rightarrow đáp án **D** là chính xác

<u>VD4</u>-Trong các số phức z thỏa mãn |z| |z+2| = 2, tìm số phức z có môđun nhỏ nhất.

A.
$$z = 1 - \sqrt{3}i$$
 B. $z = -1 + \sqrt{3}i$ **C**. $z = 1$

D. =
$$\sqrt{3}$$
 +

GIÅI

& Cách meo

Fig. 6. Gọi số phức z có dạng z = x + yi. z thỏa mãn |z| |z + 2| = 2

$$\Leftrightarrow |x + yi| |x + 2 + yi| = 2$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(x + 2)^2 + y^2} \quad \sqrt{(x + 2)^2 + y^2} = 2$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(x-2)^2 + y^2} = 2 + \sqrt{(x+2)^2 + y^2}$$

$$\Leftrightarrow (x \ 2)^2 + y^2 = 4 + 4\sqrt{(x+2)^2 + y^2} + (x+2)^2 + y^2$$

$$\Leftrightarrow$$
 1 $2x = \sqrt{(x+2)^2 + y^2} \begin{pmatrix} 1 & 2x \ge 0 \Leftrightarrow x \le \frac{1}{2} \end{pmatrix}$

$$\Leftrightarrow$$
 1 + 4x + 4x² = x² + 4x + 4 + y²

$$\Leftrightarrow x^2 \quad \frac{y^2}{3} = 1$$

Vậy tập hợp điểm biểu diễn số phức z là Hypebol (H): $x^2 = \frac{y^2}{3} = 1$ có 2 đỉnh thuộc thực là A'(-1;0), B(1;0)

Số phức z=x+yi có điểm biểu diễn $M\left(x;y\right)$ và có môđun là $OM=\sqrt{a^2+b^2}$. Để OM đạt giá trị nhỏ nhất thì M trùng với hai đỉnh của $\left(H\right)$

$$M \equiv A \Rightarrow M(1;0) \Rightarrow z = 1$$

⇒ Đáp án chính xác là C

II) BÀI TẬP TỰ LUYỀN

Bài 1-Cho các số phức z thỏa mãn |2z + 2i| = 1. Môđun z nhỏ nhất có thể đạt được là bao nhiêu:

A.
$$\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$$
 B. $\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$ **C**. $\sqrt{2}+1$

B.
$$\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$$

C.
$$\sqrt{2} + 1$$

D.
$$\sqrt{2}$$
 1

<u>Bài 2</u>-Trong các số phức z thỏa mãn $|z - 3i| + |\overline{iz} + 3| = 10$. Hai số phức z_1 và z_2 có môđun nhỏ nhất. Hỏi tích z_1z_2 là bao nhiêu

Bài 3-Trong các số phức z thỏa mãn $|iz \ 3| = |z \ 2 \ i|$. Tính giá trị nhỏ nhất của |z|.

$$\mathbf{A}.\frac{1}{2}$$

$$\mathbf{B}.\frac{1}{\sqrt{2}}$$

$$\mathbf{C}.\frac{1}{5}$$

$$\mathbf{D}.\frac{1}{\sqrt{5}}$$

<u>LỜI GI</u>ẢI BÀI TẬP TỰ LUYỆN

Bài 1-Cho các số phức z thỏa mãn $|2z|^2 + 2i| = 1$. Môđun z nhỏ nhất có thể đạt được là bao nhiêu:

A.
$$\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$$
 B. $\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$ **C**. $\sqrt{2}+1$

B.
$$\frac{1+2\sqrt{2}}{2}$$

C.
$$\sqrt{2} + 1$$

D.
$$\sqrt{2}$$
 1

& Cách meo

• Gọi số phức z = x + yi thỏa mãn $|2z + 2i| = 1 \Leftrightarrow |2x + 2yi + 2i| = 1$

$$\Leftrightarrow (2x \quad 2)^2 + (2y + 2)^2 = 1$$

$$\Leftrightarrow (x \quad 1)^2 + (y+1)^2 = \frac{1}{4}$$

Vậy tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là đường tròn (C) có tâm I(1; 1) bán kính $R=\frac{1}{2}$

• Với mỗi điểm M(x; y) biểu diễn số phức z = x + yi sẽ thuộc đường tròn tâm O bán kính $R' = |z| = \sqrt{x^2 + y^2}$. Vì vậy để R = |z| nhỏ nhất thì đường tròn (C') phải tiếp xúc ngoài với đường (C')

Khi đó điểm M sẽ là tiếp điểm của đường tròn (C) và (C') và

$$|z| = OM = OI \quad R = \frac{1 + 2\sqrt{2}}{2}$$

⇒ Đáp số chính xác là A

<u>Bài 2</u>-Trong các số phức z thỏa mãn |z| 3i + |z| + 3i = 10. Hai số phức z_1 và z_2 có môđun nhỏ nhất. Hỏi tích z_1z_2 là bao nhiêu

A.25

B. 25

 $\mathbf{C}.16$

D. 16

GIÅI

Cách meo

• Gọi số phức z = x + yi thỏa mãn $|z - 3i| + |\overline{iz} + 3| = 10$

$$\Leftrightarrow$$
 $|x+(y-3)i|+|y+3+xi|=10$

$$\Leftrightarrow \sqrt{x^2 + (y + 3)^2} + \sqrt{(y + 3)^2 + x^2} = 10$$

$$\Leftrightarrow \sqrt{(y+3)^2 + x^2} = 10 \sqrt{x^2 + (y-3)^2}$$

$$\Leftrightarrow (y+3)^2 + x^2 = 100 \quad 20\sqrt{x^2 + (y-3)^2} + x^2 + (y-3)^2$$

$$\Leftrightarrow 20\sqrt{x^2 + (y - 3)^2} = 100 \quad 12y$$

$$\Leftrightarrow 25x^2 + 16y^2 = 400$$

$$\Leftrightarrow \frac{x^2}{16} + \frac{y^2}{25} = 1$$

Vậy tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là đường Elip (E): $\frac{x^2}{16} + \frac{y^2}{25} = 1$ có 2 đỉnh thuộc trục nhỏ là A(4;0), A'(4;0)

• Với mỗi điểm M(x;y) biểu diễn số phức z=x+yi sẽ thuộc đường tròn tâm O bán kính $R' = |z| = \sqrt{x^2 + y^2}$. Vì elip (E) và đường tròn (C) có cùng tâm O nên để OM nhỏ nhất thì M là đỉnh thuộc truc nhỏ

$$\Rightarrow M \equiv A' \Rightarrow z_1 = -4$$
 , $M \equiv A \Rightarrow z_2 = 4$

Tổng hợp $z_1.z_2 = (4).4 = 16$

⇒ Đáp số chính xác là **D**

❖ Mở rông

• Nếu đề bài hỏi tích z_1z_2 với $|z_1|,|z_2|$ có giá trị lớn nhất thì hai điểm M biểu diễn hai số phức trên là hai đỉnh thuộc trục lớn B(0; 5), B'(0;5)

$$\Rightarrow M \equiv B' \Rightarrow z_1 = 5i$$
, $M \equiv A \Rightarrow z_2 = 5i$

Tổng hợp $z_1 z_2 = 5i.(5i) = 25i^2 = 25$

Bài 3-Trong các số phức z thỏa mãn $|iz \ 3| = |z \ 2 \ i|$. Tính giá trị nhỏ nhất của |z|.

C. $\frac{1}{5}$ D. $\frac{1}{\sqrt{5}}$

GIÅI

& Cách meo

• Gọi số phức z = x + yi thỏa mãn $|iz \ 3| = |z \ 2 \ i|$

$$\Leftrightarrow |y + 3 + xi| = |x + 2 + (y + 1)i|$$

$$\Leftrightarrow$$
 $\begin{pmatrix} y & 3 \end{pmatrix}^2 + x^2 = \begin{pmatrix} x & 2 \end{pmatrix}^2 + \begin{pmatrix} y & 1 \end{pmatrix}^2$

$$\Leftrightarrow y^2 + 6y + 9 + x^2 = x^2 - 4x + 4 + y^2 - 2y + 1$$

$$\Leftrightarrow x + 2y + 1 = 0$$

$$\Leftrightarrow 20\sqrt{x^2 + (y - 3)^2} = 100 \quad 12y$$

Vậy tập hợp các điểm biểu diễn số phức z là đường thẳng (d): x+2y+1=0

Với mỗi điểm M (x; y) biểu diễn số phức z = x + yi thi |z| = OM ≥ OH với H là hình chiếu vuông góc của O lên đường thẳng (d) và OH là khoảng cách từ điểm O lên đường thẳng (d)

Tính
$$OH = d(O;(d)) = \frac{|1.0 + 2.0 + 1|}{\sqrt{1^2 + 2^2}} = \frac{1}{\sqrt{5}}$$

$$V \hat{a} y |z| \ge \frac{1}{\sqrt{5}}$$

⇒ Đáp số chính xác là **D**

$$\left| x + yi + \frac{1}{x + yi} \right| = \left| \frac{x^2 + y^2 + 1 + 2xyi}{x + yi} \right| = \left| \frac{x^3 + xy^2 + x + x^2yi + y^3i + yi + 2xy^2}{x^2 + y^2} \right|.$$